

По следите на застрашените от изчезване хищници в Загкавказието

Николай Спасов

Да видя Хирканския лес на Талиш, споменат още в „Макбет“, както и съседната Ленкоранска низина, един от най-разнообразните по природа и климат райони на Средна Азия, бе моя мечта от десетилетия. Там, до 40-те години, а както установихме и доста по-късно, са обитавали последните каспийски тигри. Когато много искаш нещо – то се случва. Е, трябва и да поработиш за това...Ето и аз можах да сбъдна старата мечта. Успях да организирам проект за проучване на изчезващите едри хищници на Азербайджан и така да видя мечтаните места и да започна, заедно с моите другари, работа по изучаването и опазването на редките едри хищници на Загкавказие-

Втората експедиция на Националния природонаучен музей (НПМ) в Азербайджан завърши в началото на септември, 2019 г. С моите колеги от музея Асен Игнатов и Иля Акоста я готвихме дълго и с много ентузиазъм, както и тази от миналата 2018 година. Тогава тръгнахме по следите на изчезващия кавказки леопард в субтропичните гори на Талишките планини, издигащи се в най-южните територии на Азербайджан, на границата с Иран.

то. Всяко нещо става тогава, когато му е дошъл моментът. За това не се учудих на неочаквано създадените контакти с Посолството на Азербайджан в София и с Азербайджанската академия на науките, които се оказаха решаващи за

нашата инициатива. Разбира се, тези теренни изследвания нямаше да се състоят без финансовата подкрепа на ОББ.

След успешната работа на нашите експедиции, проведени от името на НПМ – БАН в Анадола (Турция – 2016 г.) и в споменатите Талишки планини, благодарение на което бяха получени нови данни за състоянието на застрашения кавказки леопард (*Panthera pardus cis caucasica*), втората ни експедиция се насочи към

северозападните полупустинни територии на Азербайджан. Целта на експедицията, в която участваше и Елшаг Аскеров от WWF Азербайджан, беше свързана този път с търсенето на друг вид хищник – ивичестата хиена (*Нуаена нуаена*). Тя е почти изчезнала в Закавказието, представляващо северозападната периферия на азиатския ареал на вида. Хиената е била все още разпространена между 40-те и 60-те години на миналия век, а след това започва да изчезва. С нея са свързани много поверия, а и хищникът не се ползва с добра слава сред местните. Те твърдят, че нощем хиената разравя пресните гробове и това поверие, в което може и да има някаква истина, е било една от причините демонизираният хищник да бъде преследван. През последните двадесетина години няма сигурни сведения за съществуването на хиената в Азербайджан. Тя е изключително рядка в съседните страни, може би с изключение на Иран. Насочихме търсенето си в дивата територия около Мингечаурския язовир (70 км. дълъг), построен на р. Кура през 50-те години на миналия век, едно от най-вероятните възможни, последни убежища на този хищник в страната. Районът, в който има два големи природни парка и стриктни резерватни територии, е един от последните диви полупустинни райони на страната, където вечнозелената храстова растителност (*Tamarix*) и глухите ждрела предоставят чудесни места за укрытия на дивите животни. На пръв поглед откритата равнина, обрасла до безкрая в чимовите на тревистата *Salsola* („саянката“) и полуголите хълмове са пусти, но всъщност гъмжат от живот. Те са местообитание на антилопата джейран (*Gazella subgutturosa*), на чакали, лисици и вълци, на бодливото свинче (*Hystrix indica*) и на разнообразни влечуги, включително силно

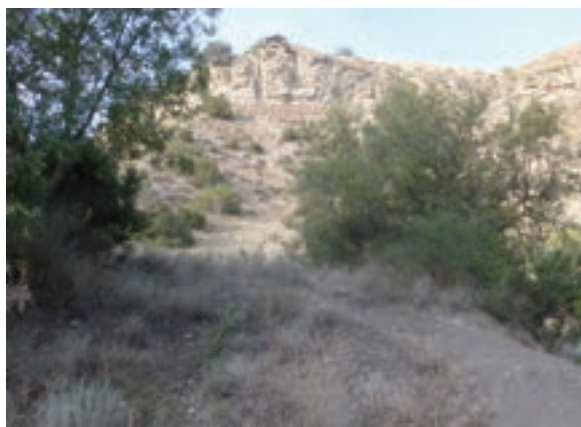
Полупустинята на Азербайджан край Мингечаур (сн. Николай Спасов)

През Боздаг (сн. Николай Спасов)

В полите на Боздаг (сн. Николай Спасов)

*Където има вода, всичко оживява
(сн. Николай Спасов)*

*Мечките слизат в стената, за да пият вода
(сн. Николай Спасов)*

*Тук може би се крие хиената
(сн. Николай Спасов)*

отровната гърза (*Macrovipera lebetina*). На някой връх, очертаващ се на хоризонта, може да откриете силуета на скален орел, в подножието може да срещнете следите на дивата свиня, а върху пещерливите откоси се открояват многобройните дупки на пясъчната мишка (*Meriones*), и на язовците. Макар и неочаквано за мен, районът се оказва местообитание и на мечката. През годините на теренни проучвания на хищниците съм изучавал много следи на мечки, но никога не съм очаквал, че ще срещна многобройни следи на този най-едър хищник именно в полупустинята. Мечките, живеещи по облесените хълмове на Боздаг, преминават нощем тази ниска планинска верига и достигат почти до степта, за да търсят източници на вода като оставят в пружиниращата кал около тях учудващо голям брой следи.

В резултат на обходите, с гжип и пеша и на проведените анкети, постигнахме интересни резултати в търсенето на хиената. Някои от описанията на анкетираните очевидци, видели хищника през последните няколко години, включително и през 2019 г. (изглежда има и случай на убито животно) звучаха напълно достоверно:

„Тялото е силно, а задните крака по-къси от предните“ – обясни анкетиран овчар от околностите на Аздаш – „а главата и муцуната са големи“ ... и овчарят наду бузи, за да покаже как изглежда хиената...

Открихме и място, което, ако съдим по донесените и силно изядени кости на рогат добитък, може да е било временно леговище на хиени. В същия район бяха идентифицирани следи, отличаващи се от тези на вълка и на овчарските кучета. Впрочем, стагата и кучетата рядко достигат тези паркови територии. Сравнението на тези следи със

следите на ивичеста хиена от зоологическата градина в София показва големи сходства. В момента анализът им продължава. В района оставихме три фотокапана, както през миналата година, когато благодарение на това успяхме да заснемем териториален, мъжки леопард. Според направените анализи и изводи, вероятността хиената да съществува в района на Боздаг и Мингечаяурския воден резервоар е голяма и очакваме да докажем присъствието на вида чрез заснемането му със заложените фотокапани. Какви ли изненади ни очакват през есенните месеци...? Проучването на този тайнствен хищник продължава.

Гюрзата е най-голямата отровна змия на Централна Азия (сн. Асен Игнатов)

Надяваме се, че той не е изчезнал от територията на Азербайджан. ■

Изисквания към авторите на сп. „Природа“

Сп. „Природа“ е научнопопулярно списание, предназначено за широка читателска аудитория: специалисти от различни научни области, преподаватели във висши и общообразователни учебни заведения, студенти, ученици, любознателни читатели с разностранни интереси.

Характерът на списанието налага някои специфични изисквания към авторите: разглеждане на актуален и важен за науката проблем; достъпно изложение; понятен за широката публика език; избягване на чуждици в случаите, когато могат да се употребят съответните български думи; онагледяване на текста с илюстрации, таблици, фигури. Не е желателно обособяването на отделни глави и раздели, както и цитирането на ползваната литература в края на статията.

Обемът на статиите е 5–6 машинописни страници (стандартната машинописна страница е 30 реда, 60 знака на ред, като този обем не включва предлаганата илюстрация). Към ста-

тиите се прилагат кратки биографични данни за автора и негова снимка.

Кратките научни съобщения и любопитни факти се помещават в отделни рубрики, поради което е необходимо да се посочи научната област, към която се отнася съобщението.

Илюстрациите трябва да са годни за непосредствено полиграфическо възпроизвеждане.

За осъществяване на контакт с авторите е необходимо те да посочат на края на статията или съобщението трите си имена, телефон и имейл.

Ръкописите се представят на електронен носител или се изпращат по имейла.

Текстът трябва да е във формат .doc/.rtf за MS Office XP/97-2003 или .docx за MS Office за Win7.

Не се приемат за издаване или отпечатване произведения, в които илюстративният материал е вмъкнат в .doc/.docx/.rtf файл.

Снимките се предоставят на отделни файлове във формати .jpeg и .tif.